Навчальна вправа "Покинута кімната"

Світлана Побережник

Ця вправа покликана розвивати в учнів емпатію, а також вміння проводити паралелі між історичними та сучасними подіями і долями людей. В ході роботи з інсталяцією "Покинута кімната", заняття вводить терміни "міграція", "біженець", "ВПО" та спирається на сучасні приклади.

Мета:
розвивати емпатію дітей, розуміння того, як це – покидати свої домівки.

Очікувані результати:
учні зможуть:
• пояснити, що таке «міграція», «біженець», «ВПО»;
• висловити власні думки та почуття щодо вимушеного залишення домівки;
• сформувати початкові уявлення та розуміння проблем біженців та їхніх прав;
• приймати рішення та досягати згоди;
• співчувати та висловлювати солідарність біженцям, внутрішньо переміщеним особам.

Тривалість: 30-60 хвилин.

Формат: урок, вправа, практичне заняття.

Необхідні матеріали:
стікери або невеликі квадратні картки (приблизно 8 см × 8 см), по три для кожного учасника, планшети або смартфони з доступом до інтернету, інформаційний текст кожному учаснику (додаток 1).

План заходу

Крок 1. Вступ

Запитайте учнів, як вони розуміють термін "міграція". Попросіть назвати приклади міграції в історії Європи, України.

Крок 2. Мозковий штурм

Запропонуйте учням за допомогою прийому "Мозковий штурм" назвати причини міграції і колективно обговоріть причини виїзду людей на проживання до інших країн. Як підсумок – запропонуйте дітям прочитати текст (додаток 1) та визначити головні поняття.

Зверніть увагу: Біженці та ВПО змушені примусово залишати свої домівки. Часто цим людям немає куди піти. Вони зазнають дискримінації, приниження та можуть перебувати у злиднях.

Однак вони змушені залишити домівки задля того, щоб залишитися живими, врятувати свою родину. Ані часу на розмірковування, ані вибору в таких умовах майже ніколи немає. Підкресліть, що біженці – це часто шлях у невідомість, а не свідомий вибір, ніхто не знає, що його чекатиме у майбутньому.

Запитайте учнів:

- Що нового ви дізналися? Хто такі мігранти? Хто такі біженці? Хто такі внутрішньо переміщені особи?
- Що спільне між цими поняттями? Що відмінне?

Крок 3. Вправа у малих групах

Поясніть учням, що під час проведення заняття вони матимуть уявити, що їм довелося покинути свої домівки. Основним чинником, що примусив людей до втечі, є війна. Тепер попросіть їх об’єднатися у малі групи, роздайте папірці та олівці. Запропонуйте кожному уявити, що, покидаючи домівку, він має право взяти з собою лише три речі. Які три речі вони візьмуть? Треба написати по одній із цих речей на трьох картках. Потім попросіть кожного, по черзі, озвучити свій вибір і пояснити причини такого рішення.

Опісля, обговоріть наступні запитання.

Закінчивши вправу, дайте учасникам можливість "зняти" з себе ролі. Наприклад, запитайте, що вони відчували під час групової роботи і як вони давали раду власним емоціям.

Підсумкові запитання:

- Чи були якісь незвичні речі, які ви хотіли б узяти з собою?
- Чи було легко визначитись щодо вибору предметів? Що вплинуло на ваш вибір? Чим ви керувались?
- Йшлося здебільшого про фізичне виживання чи також про емоційні й духовні потреби?

Крок 4. Робота з виставкою

Запропонуйте учасникам переглянути частину віртуальної виставки "Початок війни", експозиція № 5 ("Покинута кімната") та обговорити в групах різні варіанти та причини, що змусили людей залишити житло.

Крок 5. Презентації груп

Дайте можливість групам презентувати результати роботи. Запитайте про їхні враження та обговоріть наступне.

Запитання для обговорення:

- За чим люди найбільше сумуватимуть у такій ситуації?

- Чи завжди люди мають можливість вибрати те, що вони хочуть взяти з собою?
- А як щодо дітей та молоді? Чи враховують батьки їхні потреби, коли збирають речі?
- Які права людини порушуються під час вимушеної міграції?

Крок 6. Повторне ознайомлення з інсталяцією

Поясніть учням, що у музеї відтворено частину кімнати, власники якої жили у Києві, коли 19 вересня 1941 року війська Вермахту увійшли до міста. А 28 вересня 1941 року у місті з’явилося оголошення, в якому наказували всім євреям міста зібратися з ранку наступного дня на розі вулиць Дегтярівської та Мельникова, біля кладовищ, та взяти із собою документи, гроші, коштовності, білизну й теплі речі. Люди вважали, що їх вивезуть на роботи або на поселення до інших місць. Однак їх розстріляли в Бабиному Яру. Лише упродовж двох днів, 29–30 вересня 1941 року, у Бабиному Ярі було вбито 33 771 особу. Розстріли євреїв тривали і в наступні тижні. Тому щодо покинутої кімнати можемо сказати, майже напевне, про загибель її мешканців. У випадку з неєвреями та в інший період часу можливих варіантів розвитку подій було значно більше. Наприклад, мешканці квартири могли евакуюватися до падіння Києва у 1941 році або піти з німцями у 1943 році.

Запропонуйте ще раз переглянути покинуту кімнату і спробувати уявити тих людей, які жили в ній. Запропонуйте учням висловити свої думки і враження (без загального обговорення і коментування).

Крок 7. Вихід з теми

Зазначте, що серед історій, пов’язаних із Бабиним Яром, є дуже мало тих людей, яким пощастило: вони змушені були покинути ось таку кімнату (домівку), але змогли вижити. Запитайте наступне.

Потім запропонуйте учням самостійно (можливо, як домашнє завдання), з використанням матеріалів виставки та інших джерел дослідити історію людей, що зуміли вижити під час убивств у Бабиному Яру, і тих, хто їм допоміг вижити.

Запитайте в учнів:

- Як ви вважаєте: завдяки чому ці люди змогли вижити? Хто міг їм допомагати?
- Чому людей, які рятували євреїв у роки нацистської окупації, називають Праведниками? Що ви знаєте про таке звання і таких людей?

Крок 8. Сучасність

Запропонуйте учням повернутися до сучасності. Запитайте в них, з якими викликами та ризиками, на їхню думку, стикаються біженці та ВПО в Україні нині? Що можна і треба зробити, аби люди не ставали біженцями?

Запропонуйте учням продовжити тему і після заняття дізнатись більше про біженців і ВПО у нашій країні, зокрема про реалії їхнього повсякденного життя. Запропонуйте дітям разом із

дорослими зв’язатися з якоюсь місцевою або загальнонаціональною організацією, що працює в інтересах біженців та/або ВПО, й дізнатися, чим їм можна допомогти.

Додаток 1

ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

Міграція – це процес переміщення або через міжнародні кордони, або в межах однієї країни, що передбачає будь-які пересування людей, незалежно від причин. Дати визначення терміна «мігрант» не так легко. За даними Європейського комітету з питань міграції, цей термін використовують «для позначення, залежно від контексту, емігрантів, мігрантів, що повертаються назад у свою країну, іммігрантів, біженців, переселенців та осіб з числа іммігрантів і/або членів етнічної національні меншості, яка утворилася через імміграцію». У разі добровільної міграції люди залишають свої домівки за власним бажанням. Вимушена міграція, переважно, спричинена такими «факторами тяжіння», як переслідування, війна або голод, коли люди хочуть уникнути порушень своїх основоположних прав. Для Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, біженці та шукачі притулку становлять окрему групу людей, тому що вони залишили свої будинки, щоб врятувати своє життя або зберегти свої свободи. Вимушені переселенці (внутрішньо переміщені особи, ВПО) в межах своєї країни – це люди, «яких змусили або зобов'язали втекти або покинути свої будинки чи місця постійного проживання, зокрема в результаті або з метою уникнення збройного конфлікту, масових проявів насильства, порушень прав людини або природних чи техногенних катастроф, та які не перетинали міжнародно визнаних державних кордонів». Серед мігрантів загальна кількість біженців наприкінці 2010 року становила 1,6 мільйона людей. Щороку ця кількість зростає.

Починаючи з 2014 р. численні внутрішні переселення в Україні, спричинені анексією Криму та воєнними діями на Донбасі, мають вимушений характер. За інформацією Міжвідомчого координаційного штабу з питань соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб, станом на 20 липня 2016 року з непідконтрольних уряду територій до інших регіонів України переміщено 1 мільйон 29 тисяч 571 особу, у тому числі з Донецької і Луганської областей 1 мільйон 7 тисяч 112 осіб та Автономної Республіки Крим і міста Севастополь 22 тисячі 459 осіб, серед яких 170 тисяч 581 дитина та 495 тисяч 93 особи з інвалідністю та похилого віку.

(Джерело: Про терміни: Посібник з освіти в галузі прав людини за участі молоді «Компас». – Рада Європи, м. Страсбург: https://www.coe.int/uk/web/compass/migration - - Про Україну: Міграція в Україні: факти і цифри: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf)